

Kmetijsko gozdarska zbornica Slovenije

Kako izboljšati ekonomsko – socialni položaj slovenskih kmetij?

mag. Olga Oblak

XXV. posvet kmetijske svetovalne službe
6. – 7. december 2010, Portorož

Avtorji prispevka: mag. Olga Oblak, dr. Jernej Demšar, mag. Jožica Vodopivec Rozman, Barbara Trunkelj, Andreja Krt Stopar, Damijan Vrtin, mag. Marjan Dolenšek, Tončka Jesenko, Vojko Bizjak, Uroš Zgonec, Jernej Vrtačnik

Kmetijsko gozdarska zbornica Slovenije

Vsebina

1. Razlogi za slab ekonomsko-socialni položaj kmetij
2. Ukrepi za izboljšanje položaja
 - Zniževanje stroškov na kmetijah
 - Ustvarjanje nove dodane vrednosti (primarna kmetijska pridelava/prireja, razvoj dopolnilnih dejavnosti)
 - Organizirano trženje in nove oblike trženja
 - Koriščenje virov javnih sredstev
3. Zaključek

Kmetijsko gozdarska zbornica Slovenije

Ugotovitev

Kljub sredstvom za izvedbo ukrepov kmetijske politike, ki sicer blažijo težave kmetijskih gospodarstev v vseh državah Evropske unije, **ugotavljamo:**

- ➡ **delež stroškov v strukturi prihodka je vse večji**
- ➡ **dohodek slovenskih kmetov še nadalje pada,**
- ➡ **slabša se njihov socialni položaj**

Razlogi za slab ekonomsko-socialni položaj

- **SPLOŠNA GOSPODARSKA KRIZA** (padec cen kmetijskih pridelkov, katerim niso sledile cene inputov cenovna nihanja (nestabilnost trgov))
- **MANJ DONOSNA GOSPODARSKA DEJAVNOST** (nujnost javnih podpor)
- **SLABŠA KONKURENČNOST SLOVENSKEGA KMETIJSTVA** (neugodna starostna in izobrazbena struktura, razdrobljena posestna struktura in razparceliranost, kmetovanje v težjih pridelovalnih pogojih)
- **NEUSTREZNA RAZMERJA V REPROVERIGI**
- **Premalo javne zavesti** o potrebnosti slovenskega kmeta in pomenu doma pridelane hrane

Kmetijsko gozdarska zbornica Slovenije

Povprečna slovenska kmetija

- 70 % gospodarjev z osnovno ali poklicno izobrazbo;
- 4 % gospodarjev je mlajših od 35 let;
- 6,3 ha KZU, 6,0 ha gozda, 5,4 GVŽ;
- povprečno 10,12 GERK-ov/ KMG-MID s povprečno velikostjo GERK-a 0,58 ha; (podatki RKG)
- kmetovanje v težjih pridelovalnih pogojih (35,5 % območja Natura 2000, 74,2 % KZU na OMD, 60.000 ha VVO, naravni parki,...)

**Specifičnost slovenskega kmetijstva kot ovira
gospodarskemu razvoju ali prednost?**

Kmetijsko gozdarska zbornica Slovenije

Kriza v kmetijstvu – priložnost za nov zagon!

- Gospodarska kriza kot izziv
- Pozitiven pristop in usklajeno delovanje in povezovanje vseh, ki delamo na področju kmetijstva (kmetovalci, stroka, politike, država) z enim samim ciljem:

Izboljšati ekonomsko-socialni položaj slovenskega kmeta!

Kmetijsko gozdarska zbornica Slovenije

Izhodišče: Razvoj kmetijstva sloni na tistih, ki opravljajo kmetijsko dejavnost

Kakšne kmete potrebujemo?

- **PODJETNE KMETE Z NOVIMI IDEJAMI**
- **KMETE Z DOVOLJ ZNANJA** (dvig splošne in kmetijske izbrazbe)
- **MLADE KMETE**, ki bodo z veseljem prevzemali kmetije
- **PONOSNE KMETE** s pozitivnim odnosom do poklica in kmetijstva
- **KMETE z zavestjo, da se spleča še nadalje kmetovati in obdelovati kmetijsko zemljo**

**Potrebno je ustvariti pogoje,
da bomo imeli več takšnih kmetov, če želimo doseči
cilj večje samooskrbe s hrano!**

Kakšen naj bi bil pristop kmeta?

- **Staviti na sebe**, lastno delo, sposobnosti in inovativnost (lastno izobraževanje in usposabljanje); več optimizma
- Ponovno ovrednotenje tistega, kar je že bilo ustvarjeno v preteklosti (biti kmet ni nekaj manjvrednega!)
- **Potrebno je razbiti mit, da se v kmetijstvu nič ne splača!** (razvijanje novih idej, novih tržnih poti, stroški!)

USTVARJANJE NOVE DODANE VREDNOSTI

- **Načrtno vodenje kmetijske proizvodnje** (vodenje evidenc, spremljanje finančnih rezultatov, strateško načrtovanje, sprejemanje določitev na podlagi konkretnih izračunov, **pocenitev proizvodnje** na podlagi izbora najboljših in najcenejših tehnoloških rešitev)- **vloga KSS!**

Upoštevanje vseh ukrepov za izboljšanje ekonomsko-socialnega položaja

PRIPRAVLJENOST KMETIJE

- Zniževanje stroškov pri pridelavi oz. prireji
- Ustvarjanje nove dodane vrednosti v osnovni kmetijski dejavnosti, razvoj dopolnilnih dejavnosti (ustvarjanje proizvodov višje kakovosti)
- Izkoristiti vse možnosti, ki jih nudi država za izboljšanje tako ekonomskega kot socialnega položaja (koriščenje javnih virov finančnih sredstev in pomoči)
- Organiziran nastop na trgu (tržna disciplina, nove oblike trženje pridelkov (direktna prodaja, nove oblike trženja proizvodov višje kakovosti)

Kmetijsko gozdarska zbornica Slovenije

Vodenje knjigovodskih evidenc?

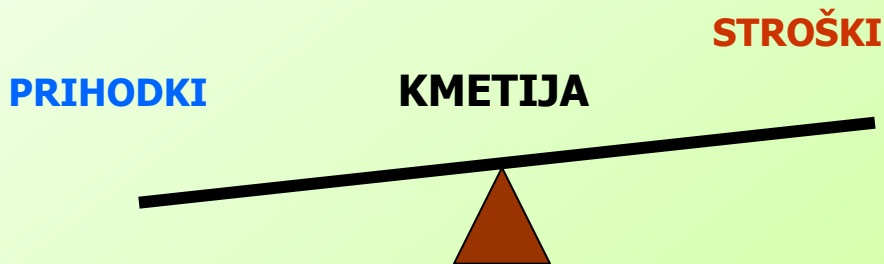
- Vrste evidenc (lastne evidence, vodenje evidenc za potrebe obračuna DDV, FADN knjigovodstvo, knjigovodstvo za ugotavljanje davčne osnove
- **Kmetje prepogosto dojemajo vodenje evidenc kot nujno zlo, redkeje v njih vidijo lastno korist!**
- Knjigovodstvo je osnova za ugotavljanje finančnega položaja, ukrepanje ob prekomernih stroških in je osnova potrebnim tehnološkim izboljšavam
- Knjigovodstvo in izdelani rezultati so nujna podlaga za uspešno ekonomsko-tehnološko svetovanje

Kmetijsko gozdarska zbornica Slovenije

1. ZNIŽEVANJE STROŠKOV NA KMG

**EKONOMIKA POSLOVNEGA SISTEMA (kmetije, dejavnosti)
JE EKONOMIKA STROŠKOV.**

VPLIV KMETOVALCA NA CENE JE OMEJEN oz. GA NIMA!

Ekonomika pridelave/prireja

POVEČEVANJE PRIHODKA:

- VEČJI OBSEG PROIZVODNJE
- VIŠJA INTENZIVNOST PRIDELAVE/PRIREJE?
- **VIŠJA KAKOVOST PROIZVODOV**
- **USTVARJANJE DODANE VREDNOSTI PREKO DOPOLNILNIH DEJAVNOSTI**
- **VIŠJA ODKUPNA CENA**

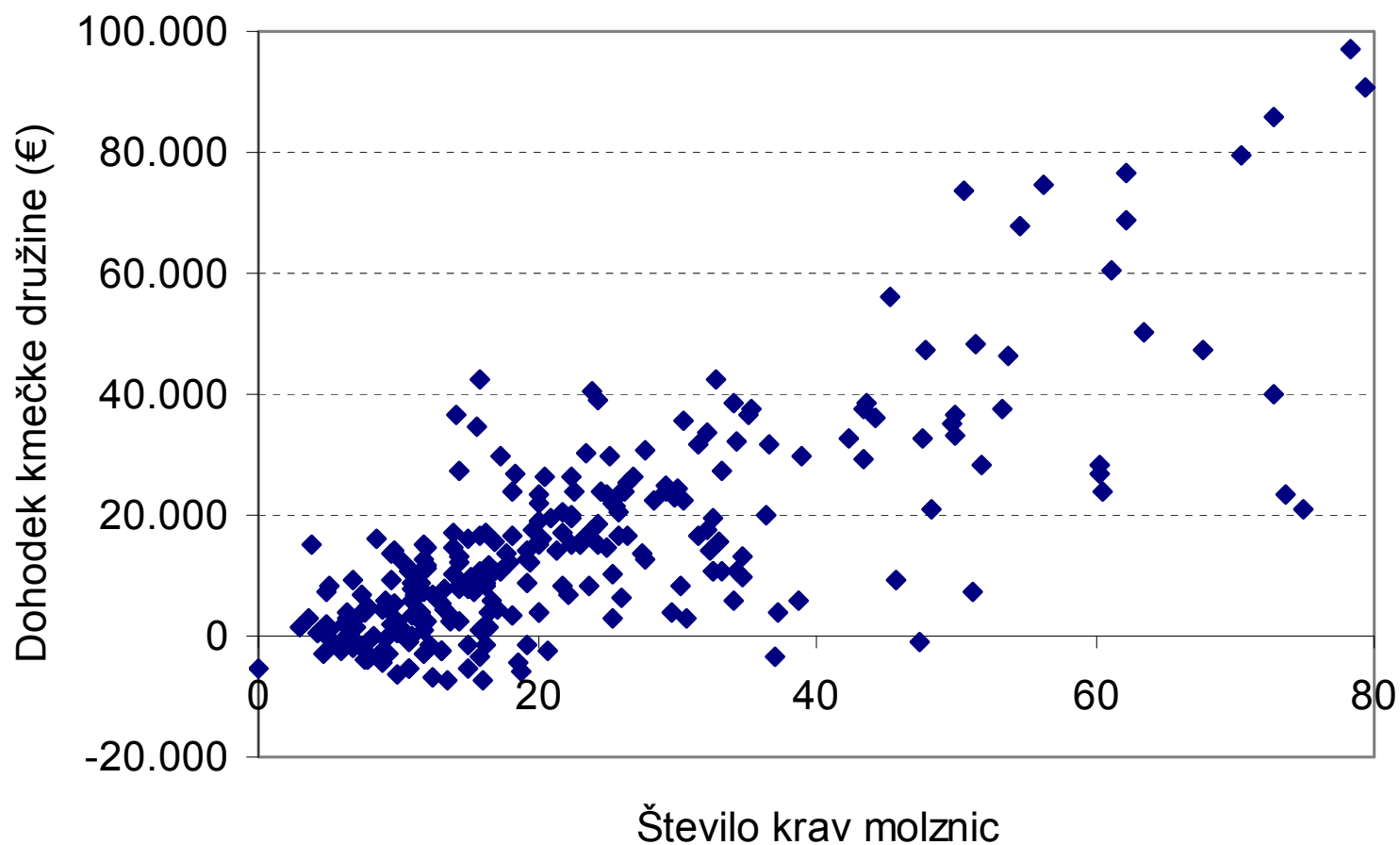
ZNIŽEVANJE STROŠKOV:

- ZNIŽEVANJE SPREMENLJIVIH STROŠKOV (tehnologija pridelave)
- ZNIŽEVANJE FIKSNIH STROŠKOV (cenejše gradnje, racionalizacija ob nakupu kmetijske mehanizacije,...)

Kmetijsko gozdarska zbornica Slovenije

Prikaz dohodka mlečnih kmetij z različnim številom krav molznic, podatki FADN 2006

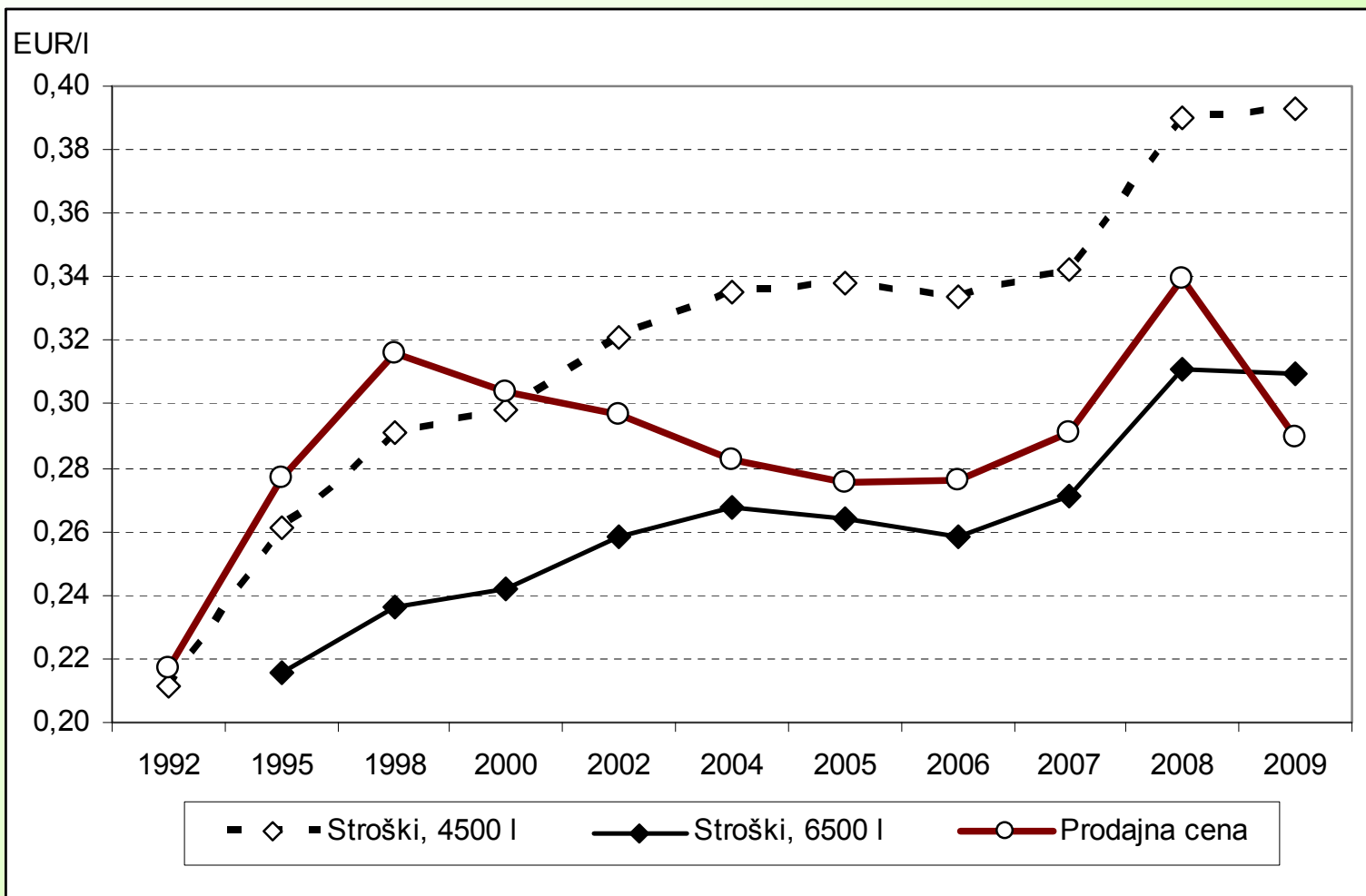
MOŽNOSTI ZNIŽEVANJA STROŠKOV

- povečanje obsega in intenzivnosti proizvodnje (nižji stroški na enoto proizvoda; upoštevanje omejitev osnovnih sredstev)
- ustrezni tehnološki ukrepi (kolobar, gnojenje na podlagi gnojilnega načrta, optimalno varstvo rastlin, združevanje strojnih opravil, varčna raba energije, ustrezno zdravstveno varstvo živali in zniževanje stroškov krme,...)
- posluževanje strojnih del v okviru strojnih krožkov
- racionalne in le nujne investicije (optimiranje stroškov pri novogradenjeh in nakupu kmetijske mehanizacije)
- organizirano trženje (sodelovanje med kmetijami -nabava, prodaja, promocija)
- zložba zemljišč in medsebojne menjave kmetijskih zemljišč,
- izbira optimalnega načina obdavčitve na nivoju kmetije
-

Kmetijsko gozdarska zbornica Slovenije

Gibanje stroškov ob različnih intenzivnostih priraje mleka

Kmetijsko gozdarska zbornica Slovenije

Stroški ozelenitve 1 ha njivske površine (v EUR)

Ukrep KOP-OZELENITEV: 172.2 EUR/ha/leto

	Oranje	Oranje	Oranje+ Vrtavkasta brana	Vrtavkasta brana	Predsetvenik	Krožna brana	Rahljalnik s sejalnico	Sejalnica za travno rušo
Oranje	99,63	99,63	99,63					
Brananje (vrtavkasta brana)			39,78	39,78				
Brananje (predsetvenik)	18,25	18,25			18,25			
Brananje (krožna brana)						30,36		
Setev (žitna sejalnica)		32,38						
Setev (trosilnik za min gnojila)	17,34		17,34	17,34	17,34	17,34		
Setev (rahljalnik s sejalnico)							23,08	
Setev (sejalnica za travno rušo)								44,59
Gnojenje	17,34	17,34	17,34	17,34	17,34	17,34	17,34	17,34
Valjanje	19,26	19,26	19,26	19,26	19,26	19,26		
Skupaj	171,82	186,86	193,35	93,72	72,19	84,3	40,42	61,93

STROŠKI SETVE 5 HA KORUZE

a) Lastna sejalnica – cena 11.100 € - z dogonojevalnikom

(1,2 h/ha, traktor 44 kW/60 KM štirikolesni pogon)

za 5 ha

- stalni stroški sejalnice na leto	1.591,00 €	1.591,00 €
- spremenljivi stroški sejalnice na uro	3,33 €	19,98 €
- spremenljivi stroški traktorja na uro	10,61 €	63,66 €
- stroški dela na uro	6,50 €	39,00 €
Skupaj stroški za setev 5 ha		1.713,64 €

b) Najem storitve preko strojnega krožka

(1,2 h/ha, traktor 44 kW/60 KM štirikolesni pogon)

za 5 ha

- sejalnica na uro	19,24 €	115,44 €
- traktor na uro	18,90 €	113,40 €
- voznik uro	6,50 €	39,00 €
Skupaj plačilo za setev 5 ha		267,84 €

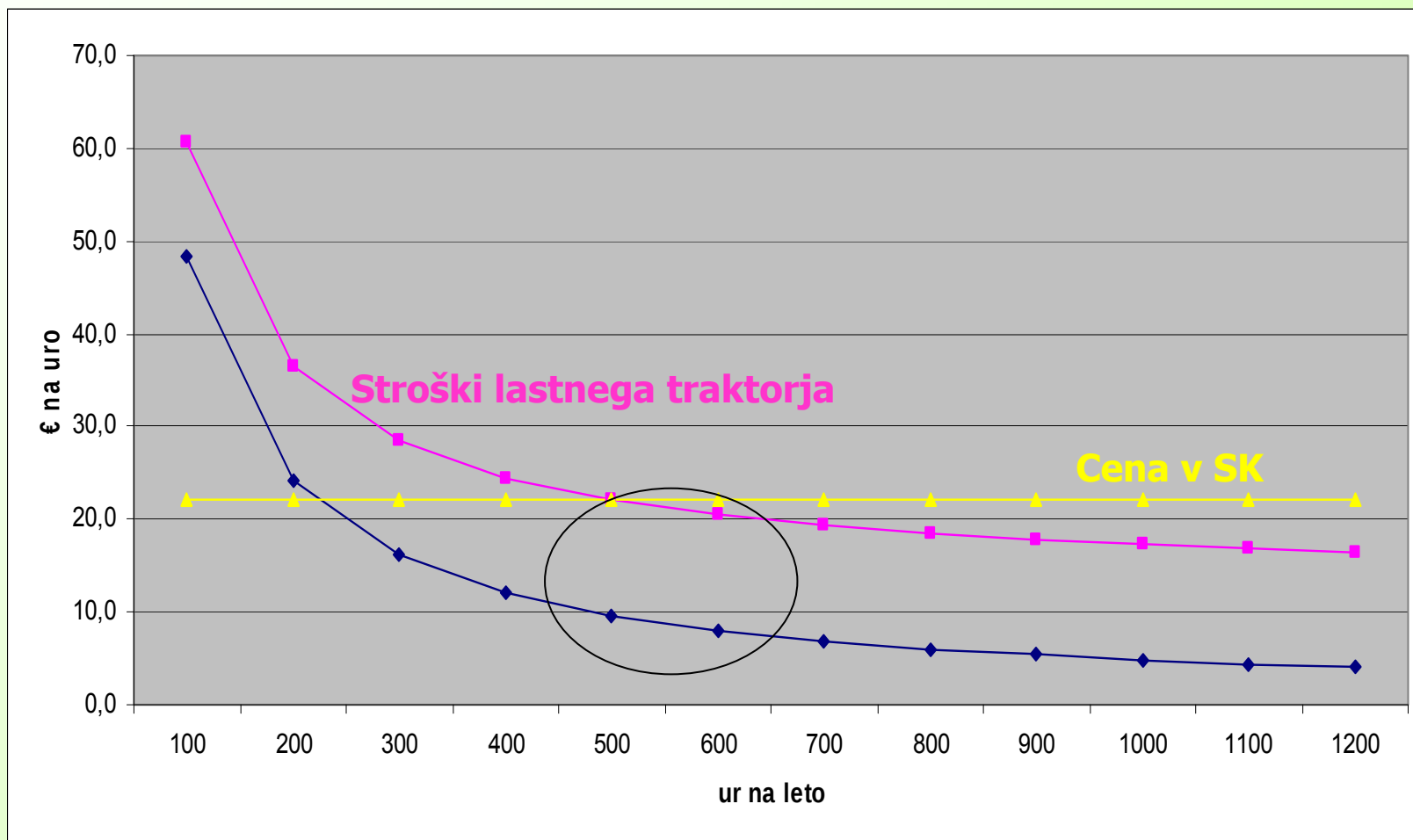
Razlika

Lastna sejalnica	Najem storitve	Razlika
1.713,64 €	267,84 €	1.445,80 €
Pri brutto ceni mleka cca liter	0,26 €	5.561 l mleka
Pri "netto" ceni mleka cca liter	0,10 €	13.902 l mleka

Kmetijsko gozdarska zbornica Slovenije

Kaj izbrati: NAKUP STROJA ali STORITVE?

Kmetijsko gozdarska zbornica Slovenije

Zložba zemljišč oz. medsebojna menjava

- manjša poraba delovnega časa na enoto površine in na enoto proizvoda,
- manjša poraba repromateriala (pogonsko gorivo, seme, gnojila, sredstva za varstvo rastlin ...),
- povečanje povprečnega pridelka zaradi manjšega števila robov ...).

Kmetijsko gozdarska zbornica Slovenije

2. USTVARJANJE NOVE DODANE VREDNOSTI

- Rastlinska pridelava
- Živinoreja
- Dopolnilne dejavnosti
- Gozdarstvo

Na terenu je vsakemu kmetu potrebno svetovati glede na njegovo stanje na kmetiji, razvojnih možnosti in strateških usmeritev ter želja posameznika.

Kako povečati dohodek v rastlinski pridelavi?

- optimalna izraba naravnih danosti in proizvodnih sredstev,
- poznavanje sort in njihovih zahtev, (cena semena!)
- dosledno in pravočasno izvajanje vseh tehnoloških ukrepov (gnojenje, FFS!)
- racionalna raba strojev in priključkov (izbor strojev z največjim izkoristkom, zmanjšanje števila hodov, itd...),
- dati prednost sistemom zaščite proti toči in namakalnim sistemom pred dragim zavarovanjem (poleg izgube pridelka se izognemo posredni škodi – izgubi kupcev),

Kako povečati dohodek v rastlinski pridelavi ?

- iskanje tržnih niš, naročena proizvodnja (iskanje možnosti za pridelavo manj razširjenih kultur - ob predhodni preučitvi trga)
- dodajanje vrednosti kmetijskim proizvodom (dodelava, predelava) in direktno trženje
- vključenost v sheme kakovosti (zaščitena označba porekla, zaščitena geografska označba, zajamčena tradicionalna posebnost, ekološka pridelava, višja kakovost, integrirana pridelava).

Kako povečati dohodek na mlečni kmetiji?

- izkoriščanje naravnih danosti (paša, travinje, voluminozna krma); zniževanje stroškov krme
- izbira ustreznih živali (pasem), ki v danih razmerah omogočajo optimalno prirejo mleka,
- ustrezno vodenje reprodukcije v čredi (osemenitve, pripusti,...),
- minimalna uporaba veterinarskih storitev (preventiva, ustrezno zdravstveno stanje),
- povečati produktivnost živali in zaposlenih,
- uporaba mehanizacije v okviru strojnih krožkov,

Kmetijsko gozdarska zbornica Slovenije

Kako povečati dohodek na mlečni kmetiji?

- gradnja cenejših hlevov
- organiziranje odkupa in s tem boljša pogajalska izhodišča pri določanju odkupnih in nabavnih cen,
- prodaja kakovostnega mleka (bio mleko, mleko primerno za sirjenje - mleko z visoko vsebnostjo kapa kazeina),
- prodaja proizvodov z višjo dodano vrednostjo (siri, jogurti, skuta, bio mleko,...),

Kmetijsko gozdarska zbornica Slovenije

Kako povečati dohodek na kmetiji **usmerjeni v prirejo mesa?**

Poleg že prej navedenih pri mlečni proizvodnji tudi:

- ustrezen način zakola in priprava mesa,
- prodaja proizvodov z višjo dodano vrednostjo (zorjeno meso, sušeno meso ,...),
- ozaveščanje potrošnikov o ustrezni izbiri mesa za pripravo jedi,
- promocija slovenskega rdečega mesa,
- prodaja mesa pod kolektivnimi blagovnimi znamkami (Pohorje beef, Zlato zrno),
- možnost prodaje na trgih izven EU (Balkan).

Kako povečati dohodek na kmetiji iz naslova gozdarstva?

- okrepitev svetovanja za povečanje učinkov gospodarjenja z gozdovi (prodaja lesa, organiziranje del v gozdovih, izobraževanje kmetov);
- spodbujanje prodaje lesnih proizvodov (razrez in predelava lesa, večja ponudba izdelkov...);
- okrepitev gozdno lesne verige za dvig cene lesa (promocija uporabe lesa, ekonomija obsega in vezanih proizvodov, partnerski odnosi s kmeti);
- zmanjšanje omejitev pri gospodarjenju z gozdovi
- prenos koncesij za izkoriščanje državnih gozdov na kmete in zadruge
- licitacija lesa za najvrednejše sortimente

Kmetijsko gozdarska zbornica Slovenije

DOPOLNILNE DEJAVNOSTI

Uredba o vrsti, obsegu in pogojih za opravljanje dop. dej. na kmetiji (Ur.l.RS št. 51/2005)

1. predelava kmetijskih pridelkov, medu in čebeljih izdelkov, zelišč, gozdnih sadežev, gob in gozdnih sortimentov
2. prodaja kmet. pridelkov z drugih kmetij in izdelkov, ki jih druga kmetija proizvaja v skladu s predpisi o dop. dej. na kmetiji in prodaja drugje proizvedenih izdelkov iz lastnih surovin,
3. turizem na kmetiji: gostinska dejavnost, negostinska dejavnost
4. dejavnost, povezana s tradicionalnimi znanji na kmetiji, storitve oz. izdelki

Kmetijsko gozdarska zbornica Slovenije

DOPOLNILNE DEJAVNOSTI

5. pridobivanje in prodaja energije iz obnovljivih virov
6. storitve s kmetijsko in gozdarsko mehanizacijo, opremo, orodij in živalmi
7. izobraževanje na kmetijah, povezano s kmetijsko, gozdarsko in dop. dej. na kmetiji,
8. zbiranje in kompostiranje organskih snovi,
9. ribogostvo in predelava sladkovodnih rib,
10. aranžiranje ter izdelava vencev, šopkov ipd. iz lastnega cvetja in drugih okrasnih rastlin.

Kmetijsko gozdarska zbornica Slovenije

Razvoj dopolnilnih dejavnosti

- po podatkih registra dopolnilnih dejavnosti je v Sloveniji skupno 3.249 kmetij z dopolnilno dejavnostjo (4,4 % vseh kmetij):
 - kmetije registrirane za opravljanje storitev s kmetijsko in gozdarsko mehanizacijo: 1.411
 - kmetije s turizmom na kmetiji: 774
 - predelava kmetijskih pridelkov: 639
 - izobraževanje na kmetiji: 124
 - proizvodnja energije: 121

Povečanje dodane vrednosti z razvojem dopolnilnih dejavnosti?

- prodaja primarnih kmetijskih pridelkov na pragu kmetije dopolnjena s ponudbo izdelkov
- kombinacija dopolnilnih dejavnosti, ki se dopolnjujejo (prodaja s kmetij, predelava, turizem)
- razvoj dopolnilnih dejavnosti, ki so slabše zastopane (npr.:izobraževanje na kmetiji- svetovanje o kmetovanju, gospodinjskih opravilih, usposabljanje na kmetiji in organiziranje tečajev, prikazi del na kmetiji...)
- uvajanje novih dejavnosti (socialno podjetništvo, socialno varstvene storitve, sprejemanje šolskih skupin,....),
- dvig kakovosti (vrednotenje preko tekmovanj, sodelovanje na prireditvah, ponudba proizvodov višje kakovosti)

Nabor drugih potencialnih možnosti

- registracija sezonske dejavnosti
- setev manj znanih kmetijskih kultur (npr. ajda, pira, fižol, jagodičevje, maline,...)
- predelava manj kakovostnih pridelkov
- oskrba živali zlasti ob mestih (konji),
- socialno podjetništvo
- mojstrske kmetije in učne kmetije,
- vodeni ogledi vzorčnih kmetij,
- uvrstitev produktov v blagovne znamke,
- prepoznavnost kmetije in njenih izdelkov,
- čim boljša izkoriščenost lege kmetije (vinske in sadne ceste,...),
- prodaja "gospodinjske košarice" (raznovidna sezonska zelenjava).
- sodelovanje z raziskovalnimi inštitucijami (poskusna polja, nasadi),
- večja povezanost z inštitucijami v okolju (šole, muzeji,...),

Kmetijsko gozdarska zbornica Slovenije

3. TRŽENJE KMETIJSKIH PRIDELKOV

Tradicionalne poti trženja:

- distribucijske verige,
- zbirni centri,
- Kmetijske zadruge
- na kmečkem dvorišču,
- lokalni prehrambeni obrati, ki neposredno prodajajo končnemu potrošniku (gostilne, šole,...),
- lastna trgovina,
- specializirane kmetije,
- prireditve, sejmi (premične stojnice)

Sodobne poti trženja:

- internetna prodaja,
- blagovne znamke (promocija),
- trženje daril,
- ustanovitev društev, združenj za neko specializirano ponudbo,
- skupni nastopi na prireditvah,
- vključevanje v sheme kakovosti,
- dostava na dom,
- kmetije, ki dokupujejo izdelke, pridelke za nadaljnjo prodajo.

UREDITEV TRŽNIH ODNOSOV!

Omejitve pri prodaji so: lastna surovina, količinske omejitve, registracije, prostor.

4. KORIŠČENJE VIROV JAVNIH FINANČNIH SREDSTEV

1. Evropska in nacionalna sredstva

- a) neposredna plačila (I. steber SKP),
- b) politika razvoja podeželja (II. steber SKP),
- c) kohezijska politika (Evropski sklad za regionalni razvoj – podjetništvo v mestih; ESS - izobraževanje, sociala)

2. Nacionalna sredstva:

- a) državne pomoči in ostala nepovratna sredstva na področju kmetijstva in okolja.
- b) socialni transferji posameznikom in gospodinjstvom (družinski prejemki, starševsko varstvo, denarne socialne pomoči, drugi prejemki)

NACIONALNA SREDSTVA

Državne pomoči in ostala nepovratna sredstva

1. državna pomoči (po pravilu "de minimis", "skupinske izjema")
2. subvencionirana obrestna mera pri kreditih Ribniškega sklada,
3. občinski razpisi za razvoj kmetijstva,
4. sofinanciranje zavarovalnih premij,
5. povračilo trošarin za pogonska goriva (povračilo v višini 70 %)
6. davčne olajšave (investicijske, za vzdrževane družinske člane)
7. subvencije in krediti Eko sklada, (OVE)
9. nacionalni javni razpisi MŠ za povračilo šolnine za pridobitev 5. stopnje izobrazbe
10. ostala javna sredstva, ki so dostopna vsem (npr. povračilo davka na motorna vozila za velike družine, ...).

Kmetijsko gozdarska zbornica Slovenije

Vsak mora prispevati svoj delež k izboljšanju položaja v kmetijstvu!

- **kmetje** z lastno inovativnostjo za ustvarjanjem nove dodane vrednosti, večji poudarek na zniževanju stroškov
- **kmetijska svetovalna služba pri prenosu znanja** v smeri večjega poudarka na ekonomskem svetovanju v vseh sektorjih kmetijstva in gozdarstva tako na tehnološkem področju kot področju načrtovanja investicij
- **Strokovne in znanstvene inštitucije (KIS, fakultete,..)** z aplikativnimi znanji in ustreznimi ekonomsko-tehnološkimi rešitvami za posamezne sektorje;
- **Država** z ustreznimi ukrepi kmetijske politike (vizija razvoja, ustrezna zakonodaja, poenostavitev predpisov) in posluhom za sodelovanje s socialnimi partnerji.